

תוכן עניינים

3	מבוא
4	1. מדיניות רווחה כלפי מהגרים בעולם
4	1.1 הקדמה
4	1.2 מתן זכויות על פי ארץ הלידה – מקרה ארצות הברית
5	1.3 מתן זכויות על פי שושלת – מקרה גרמניה
6	1.4 מתן זכויות על פי תושבות – מקרה שוודיה
6	1.5 סיכום
7	2. המדיניות והיחס למהגרי עבודה בישראל
7	2.1 הקדמה
7	2.2 זכויות ותנאים סוציאליים של מהגר העבודה
8	2.3 המציאות בענף הבניין
8	2.4 המציאות בענף החקלאות
8	2.5 המציאות בענף הסיעוד
9	2.6 סיכום
9	3. מדינת הרווחה בישראל והגירת עבודה
9	3.1 הקדמה
10	3.2 מדינת הרווחה בראי מהגרי העבודה
11	3.3 אתנו-לאומיות כמכשול להכרה במהגרים
11	3.4 סיכום
12	4. דיון ומסקנות
14	5. מקורות

מבוא

מהגרי עבודה הינה תופעה דו ממדית. מצד אחד, היא נובעת מצורך של מדינות בחיזוק זר בענפים מסוימים ומצד שני, מצורך של בני אדם ממדינות פחות מפותחות להגר כדי לפרנס את עצמם ובעיקר את משפחתם. תופעה זו הינה בהחלט גלובלית ובעלת השלכות עצומות על הכלכלה העולמית תוך שהיא משפיעה בצורה נרחבת על המדינות אשר מקבלות מהגרי עבודה לשטחן, אך גם על המשפחות על המדינות שמאבדות כוח עבודה נוכח הקשיים שלהם לספק עבודה, ורק התפתחותן סובלת מקשיים רבים אף יותר (קושנירוביץ' ופילק, 2012).

קשה ותמיד היה קשה לאמוד היקף התופעה. עם זאת, נתונים של ארגון העבודה הבינלאומי (ILO), מעריכים את מספר המהגרים בשנת 2010 בכ-214 מיליון בני אדם, ואילו בניהם מהגרי עבודה מהווים כ-90% מכלל ההגירה. ההגירה למדינות הקפיטליסטיות המתקדמות מהווה בחובה מקום להתפתחות של המדינה המארחת אך גם סיכונים כמו פשיעה או, כפי שקורה בישראל, הנושא הדמוגרפי, זכות בשנים האחרונות לתשומת לב ציבורית ומחקרית רבה, בעוד כמות המהגרים במגמת עלייה מתמדת (Gorodzeisky & Semyonov, 2009).

בישראל, כמו במרבית מדינות העולם, הסוגיה מהווה כמראה בעבור המדינות המתקדמות אשר עד זמן לא רב קידשו את מדינת ומדיניות הרווחה, ואילו כעת זו במובנים רבים נעלמה כלא הייתה, שכן תחומים רבים שהיו בעבר באחריות המדינה עוברות לחברות פרטיות, לעמותות ללא כוונת רווח, או לחילופין, נותרים ללא מענה, וכך משאירים משפחות במצבים קשים ובעיקר, בצורך נוסף להוות את הבסיס הסולידרי, כפי שהיה לפני שנים רבות (Micheli, 2012).

לאור דברים אלו, מטרת מחקר זה הייתה להבין כיצד מדינת ישראל מתייחסת למהגרי עבודה בשטחה. מחקר זה יתמקד במסגרת נושא זה בשתי סוגיות עיקריות. ראשית, הקשר בין מדינת הרווחה, צמצומה או הרחבתה בהקשר של היחס למהגרי עבודה. שאלה זו תבוא תקבל מענה מתוך ההשוואה למדינות רווחה אחרות בעולם (שכן, ההנחה הבסיסית היא שישראל היא מדינת רווחה מודרנית טיפוסית). שנית, המחקר ינסה להבין את ההשפעה של המרכיב הדמוגרפי בשאלה הישראלית. משום כך, שאלת המחקר היא 'כיצד המצב הדמוגרפי בישראל (המשתנה הבלתי תלוי) משפיע על היחס למהגרי העבודה במדינה (המשתנה התלוי)?'.

השערת המחקר תהיה כי ישראל פועלת כמדינת רווחה טיפוסית, וכאשר מדיניות הרווחה במדינה מצטמצמת, כך היחס למהגרי העבודה הופך גרוע יותר, במספר צורות. במקביל, בישראל, באופן ייחודי למדינות אחרות בעולם, אנו מאמינים כי היחס למהגרי העבודה מושפע ממרכיב נוסף, המרכיב הדמוגרפי, אשר מבטא השקפות עולם אידיאולוגיות, חששות ביטחוניים, ומדיניות פוליטית.

כדי לבחון שתי השערות בסיסיות אלו, קיימנו מחקר עיוני. בפרק הראשון של מחקר זה, התחלנו דווקא לבחון את המתרחש מחוץ למדינת ישראל, בפרק זה בחנו את הגישה של מדינות מערביות למהגרי עבודה וזכויותיהם.

1. יחס למהגרי עבודה בעולם

1.1 הקדמה

את עבודה זו בחרנו לפתוח תוך הבנה של צורת ההתייחסות למהגרים בעולם, לפני שנתחיל ונתרכז בישראל. 'צורת התייחסות' היא דרך יחסית פשוטה להסביר תמונה מאד מורכבת שבנויה מאינטרסים רבים ואף סוגיות רבות שנמצאות בתוך המסגרת של מהגרי עבודה, השהות שלהם בתוך המדינה המארחת, וההשלכות על כך על אותה מדינה. כאמור, פרק זה לא ינסה לדמות לעבודת מחקר זו אופי השוואתי. מטרת הפרק תהיה סביב שני נושאים מרכזיים. ראשית, למצוא הוכחות לכך שיש קשר ישיר בין מדינת הרווחה ליחס למהגרים, ושנית, להכיר מספר צורות וגישות בקשר ליחס למהגרים ולמשפחות שלהם. אנו נמצא מנקודת הנחה (בה נפקפק בשלב מאוחר יותר בפרק זה), כי מדינות צריכות להחליט כיצד הן 'מודדים' 'שוויון זכויות', או עדיף, מהן הקריטריונים בהן הן משתמשות כדי להגדיר מהגר עבודה (ומשפחתו) כאדם אשר מגיעות לו את כלל הזכויות שיש לאזרח.

מטבע הדברים פרק זה יעסוק בשלושה סכמות של קריטריונים כאלו. כפי שהם מובאים ראשית במאמר שנכתב בשנת 2006 (Sainsbury, 2006), אשר יאפשר לנו לקבל ממד מסוים של זמן לשינויים שהתרחשו במדינות אלו. ראשית נעסוק בגישה אשר מציבה כקריטריון את הולדתו של העובד (או בנו) במדינה, כפי שמתרחש בארצות הברית. לאחר מכן שנעסוק במודל האירופי, אשר מעניק למעשה סוג של אזרחות על בסיס שושלת (באם להורה אין זכות, גם לבן שנולד במדינה לא תהיה אותה זכות). מכאן נגיע לסגנון אירופאי אחר, שוודיה, אשר מודדת שוויון זכויות על פי עצם היכולת לקבל אזרחות.

כמאמר מוסגר שפותח פרק זה, ניתן להתחיל ולומר כי הפרק מלמד אותנו כי מדינת רווחה סטנדרטית וטיפוסית אינה מתחייבת באופן אוטומטי לתת זכויות לכל אדם, ובכלל זה להיות הומנית. מתן זכויות הוא נושא סבוך, מורכב, ורב אינטרסים ופוליטיקה (פנימית וחיצונית).